

Tomi Voutilainen

DIGITAALISTEN PALVELUJEN SÄÄNTELY

Alma Talent
Helsinki 2023

2., uudistettu painos

Copyright © 2023 Alma Talent Oy ja kirjoittaja
Yhteistyössä Juristiliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-4910-9

ISBN 978-952-14-4912-3 (verkkokirja)

Kannen sarja-asu: Heikki Sallinen

Taitto: Aste Helsinki Oy

Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2023

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

ESIPUHE TOISEEN PAINOKSEEN

Tämä teos ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 2020, kun digipalveluihin vaikuttavaa sääntelyä oli uudistettu niin kansallisessa kuin Euroopan unioninkin lainsäädännössä. Näiden parin vuoden aikana digipalveluihin vaikuttava sääntely on edelleen lisääntynyt ja oikeuskäytäntö on jonkin verran runsastunut. Sääntely-ympäristö niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla on entisestään monimutkaistunut, ja sääntelyssä tapahtuneet muutokset ovatkin olleet ajurina teoksen päivittämiseksi. Teoksen toisessa, uudistetussa painoksessa on pyritty huomioimaan sääntelykehitys, oikeuskäytäntö ja laillisuusvalvontakäytäntö ennen kesän 2023 alkua.

Teos selostaa sääntelyä, jonka kehittämisessä olen saanut olla keskeisesti mukana. Tämä on eräänlaisena sidonnaisuutena hyvä tuoda lukijan tietoon. Olen toiminut virkamiestehtävissä vuosina 2017–2022 digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain ja julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain päävalmistelijana ja esittelijänä sekä julkisen hallinnon automaattisen päätöksenteon käyttöönottosääntelyn ja palveluautomaatiosääntelyn valmistelijana.

Käsillä oleva teoksen toinen painos on edellyttänyt taustatukea. Alma Talentin sisältöpäällikkö *Arja Lappeteläinen* suhtautui teoksen päivittämiseen ja sen eri vaiheiden mutkiin ystävällisen myötämieleisesti. Hänelle osoitan kiitokset hyvin jatkuneesta yhteistyöstä. Taustalla on toinenkin henkilö: kustannustoimittajaksi ”kesätyönään” suostunut *Taija Haapaniemi*, joka toimi myös teoksen ensimmäisen painoksen kustannustoimittajana. Kiitos hänelle tarkasta työstä ja huomioista,

joita hän kohdisti käsikirjoitukseen. Yhteistyömme sujui totunnaiseen tapaan erinomaisesti. Kotiväelleni kiitos kaikesta!

Elokuussa Karjalan Pyhäjärven rantamaisemissa Kesälahdella

Tomi Voutilainen

julkisoikeuden professori, dosentti

SISÄLLYS

Esipuhe toiseen painokseen	5
Lyhenneluettelo	13
I Digitaaliset palvelut sääntelykohteena	17
1 Palveluyhteiskunnan digitalisoituminen	17
2 Digitaalisiin palveluihin kohdistuvan sääntelyn systematiikka	23
3 Sääntelykohteet ja digitaaliset palvelut	29
3.1 Sääntelykohteena Internet	29
3.2 Digitaalinen palvelu	31
3.3 Tietoyhteiskunnan palvelut, välityspalvelut, hakukoneet ja ydinalustapalvelut	34
3.4 Verkkosivustot ja sosiaalinen media joukkotiedotusvälineenä	37
3.5 Sähköinen asiointi ja digitaalisten palvelujen tuottaminen viranomaisissa	46
3.6 Sähköisen asioinnin mahdollistavat tukipalvelut hallinnossa	48
3.7 Eurooppalainen palveluväylä digitaalisten palvelujen portaalina	52
3.8 Tunnistuspalvelut ja valtuutukseen perustuva asiointi	56
3.9 Sähköinen allekirjoitus	65

II Digitaalisten palvelujen sisällön perusvaatimukset	69
4 Sisäänrakennettu ja oletusarvoinen tietosuojatietosuojat digitaalisissa palveluissa	69
4.1 Henkilötieto	69
4.2 Henkilötietojen käsittelyn vastuut	72
4.3 Tietosuojat osana palvelujen suunnittelua – Privacy by Design	75
4.4 Pääasialliset käsittelyn oikeusperusteet digitaalisissa palveluissa	87
4.4.1 Sopimuksen täytäntöönpano ja oikeutettu etu	87
4.4.2 Lakisäätöiden velvoitteiden noudattaminen ja yleinen etu	88
4.4.3 Suostumus	91
4.4.4 Käsittelyn erityisiä edellytyksiä	97
4.5 Käsittelyn avoimuus rekisteröidylle	104
4.6 Käyttötarkoitussidonnaisuus, tarpeellisuusvaatimus, täsmällisyys ja säilytyksen rajoittaminen	110
4.7 Rekisteröidyn oikeudet	114
5 Käyttäjälähtöisyys ja saavutettavuus digitaalisissa palveluissa	119
5.1 Käyttäjälähtöinen suunnittelu ja käytettävyyden käyttäjän oikeuksien edistäjänä	119
5.2 Digitaalisten palvelujen saavutettavuusvaatimukset ja niiden toteuttaminen	127
5.2.1 Saavutettavuus ja digitaalisten palvelujen saavutettavuuden osa-alueet	127
5.2.2 Saavutettavuussäätelyn soveltaminen	132
5.2.3 Saavutettavuusvaatimukset ja vaatimuksenmukaisuuden varmistaminen	145
5.2.4 Poikkeaminen saavutettavuusvaatimuksista – kohtuuton rasite ja kohtuulliset mukautukset	154
5.2.5 Saavutettavuusvaatimuksista poikkeaminen eräissä kaupallisissa digitaalisissa palveluissa	158
5.2.6 Saavutettavuusseloste	160
5.2.7 Saavutettavuuspalautteen käsittely	164
5.2.8 Saavutettavuusselvityspyyntö	172
5.2.9 Saavutettavuuskantelu	173

III Digitaalisten palvelujen markkinat ja kuluttajansuoja	175
6 Digitaalisten palvelujen markkinoiden sääntelyn perusteita	175
6.1 Välityspalvelut ja hakukoneet	175
6.2 Hakutulokset	180
6.3 Ydinalustapalvelut ja portinvartijat	182
7 Tietoyhteiskunnan palvelun sisältöön kohdistuvat vaatimukset	187
7.1 Tietoyhteiskunnan palvelujen sääntelyn soveltamisalasta	187
7.2 Tiedonantovelvollisuudet tietoyhteiskunnan palveluissa	189
7.3 Tilauksen tekeminen digitaalisesti	192
7.4 Etämyynti tietoyhteiskunnan palvelun osana – verkkokauppoja koskeva täydentävä sääntely	193
7.5 Digitaalisten palvelujen sisällön ja käytön sopimuksista	204
7.5.1 Digitaalisten palvelujen sopimuksista ja soveltamisalasta	204
7.5.2 Digitaalisen sisällön tai palvelun toimittaminen kuluttajalle ja sopimuksenmukaisuus	208
7.5.3 Virhe digitaalisessa sisällössä tai palvelussa	212
7.6 Jakamistalous ja digitaaliset markkinapaikat	216
8 Sähköinen suoramarkkinointi ja evästeet	224
8.1 Sähköinen suoramarkkinointi	224
8.2 Mainonta verkkoalustoilla ja suosittelujärjestelmät	229
8.3 Evästeet	233
IV Viranomaisten digitaaliset palvelut	237
9 Viranomaisen digitaalisten palvelujen tarjoajana	237
9.1 Vaihtoehdot viranomaisessa asiointiin – palveluperiaate lähtökohtana	237
9.2 Viranomaisen velvollisuus tarjota digitaalisia palveluja ja sähköistä asiointimahdollisuutta	244

10	Viranomaisten digitaalisten palvelujen sisältövaatimuksia	251
10.1	Hyvä hallinto viranomaisten digitaalisissa palveluissa	251
10.2	Tiedottamisvelvollisuus	253
10.3	Neuvontavelvollisuus ja palveluautomaation käyttö neuvonnassa	258
10.4	Asiakirjajulkaisuuskuvauksen tiedonhallintayksikön verkkosivustolla	267
10.5	Viranomaisen tietopalvelut digitaalisena palveluna	270
10.6	Kielelliset oikeudet	272
11	Tietoturvasuhteellisuusvaatimukset viranomaisten digitaalisissa palveluissa	276
11.1	Viranomaisten digitaalisten palvelujen tietoturvasuhteellisuusvaatimusten sääntelystä	276
11.2	Digitaalisen palvelun saatavuus ja häiriötilanteiden hallinta	277
11.3	Viranomaisen digitaalisten palvelujen sisällöt tietoineistoina ja niiden tietoturvasuhteellisuus	281
11.4	Viranomaisen oikeus vaatia sähköistä tunnistamista	284
11.5	Viranomaisen velvollisuus käyttää sähköistä tunnistamista	287
11.6	Salassa pidettävien tietojen siirtäminen yleisessä tietoverkossa	288
11.7	Lokitietojen kerääminen	290
12	Sähköisten asiakirjojen lähettäminen ja vastaanottaminen viranomaistoiminnassa	292
12.1	Sähköisen muodon hyväksyttävyyden – sähköinen viesti ja asiakirja	292
12.2	Sähköisen asiakirjan lähettäminen ja vireillepano	294
12.3	Sähköisen asiakirjan vastaanottaminen	303
12.3.1	Vastaanottokuittaus	303
12.3.2	Saapumisaikajako ja määräajat	305
12.4	Sähköinen vireilletulo ja asianhallinta	311
12.4.1	Saapuneiden asiakirjojen rekisteröinti	311
12.4.2	Vastaanottoimet	317

13	Asian sähköinen käsittely ja automaattinen ratkaisumenettely digitaalisessa palvelussa	321
13.1	Virkavastuu, hyvä hallinto ja automatisoitu asiankäsittely	321
13.1.1	Virkavastuusta	321
13.1.2	Automaattisen ratkaisumenettelyn sääntelyn taustasta	326
13.1.3	Selvittämisvelvollisuus, automatisointi ja hyvä hallinto	328
13.2	Automaattinen päätöksenteko tietosuoja-asetuksen mukaan	335
13.3	Automaattisen ratkaisumenettelysääntelyn piiriin kuuluvat asiat ja käyttöala	341
13.3.1	Automaattinen ratkaisumenettely	342
13.3.2	Automaattisesti ratkaistavat asiat	346
13.3.3	Oikaisuvaatimus automaattisen ratkaisumenettelyn oikeussuojakeinona	351
13.4	Automaattisen ratkaisumenettelyn käyttöön liittyvät vastuut	354
13.5	Automaattisen ratkaisumenettelyn käyttöönoton edellytykset	359
13.5.1	Käsittelysääntöjen dokumentointi	359
13.5.2	Automaattisen ratkaisumenettelyn vaatimustenmukaisuuden varmistaminen ja laadunvalvonta	364
13.5.3	Käyttöönottopäätös	370
13.6	Automaattisen ratkaisumenettelyn lopputulos – päätös tai muu ratkaisu	376
13.7	Automaattisen ratkaisumenettelyn avoimuudesta ja julkisuudesta	380
14	Sähköinen tiedoksianto	387
14.1	Tiedoksiannosta hallintoasioissa	387
14.2	Tiedoksianto lainkäytössä	388
14.3	Suostumus sähköisen tiedoksiannon edellytyksenä	390
14.4	Todisteellinen sähköinen tiedoksianto	394
14.5	Tavallinen sähköinen tiedoksianto	395
14.6	Erytisiä sähköisiä tiedoksiantomenettelyjä	396
14.7	Sähköinen yleistiedoksianto ja julkinen kuulutus	398

15	Viranomaisen digitaalisen palvelun pakollisia sisältövaatimuksia	400
V 	Digitaalisten palvelujen kansallinen valvonta	405
16	Digitaalisten palvelujen saavutettavuusvaimusten ja kohtuullisten mukautusten valvonta	405
17	Henkilötietojen käsittelyn valvonta digitaalisissa palveluissa	410
18	Digitaalisten palvelujen koordinaattori	418
19	Tietoyhteiskunnan palvelujen ja etämyynnin valvonta	420
20	Viranomaisten tiedonhallinnan valvonta	421
21	Ylimpien laillisuusvalvojien rooli digitaalisten palvelujen valvojina	423
Lähteet		427
	Kirjallisuutta ja muita kirjallisia lähteitä	427
	Valiokuntien mietinnöt ja lausunnot	434
	Tuomioistuimet ja lautakunnat	434
	Valvontaviranomaiset	436
Hakemisto		439